

ТВОРЧИЙ РОЗВИТОК СТУДЕНТА-ІНСТРУМЕНТАЛІСТА В КОНТЕКСТІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Стаття висвітлює творчий розвиток студента-інструменталіста в контексті музичного мистецтва України із залученням методик провідних фахівців (Е. Бриліна, Г. Падалки, А. Душиного та ін.) сучасності, що в цілому сприяє різносторонньому становленню музиканта-педагога.

Ключові слова: творчість, музика, методика, інструментальна підготовка.

Kuzj V. Creative development student-instrumentalist in the context of music art Ukraine. Article highlights the creative development of student-instrumentalist in the context of the music of Ukraine, involving techniques leading experts (E. Brylina, G. Padalka, A. Dushniy, etc.) modernity that generally promotes the formation of versatile musician-teacher.

Key words: creativity, music, technique, instrumental training.

Постановка проблеми. На сьогоднішньому етапі систематичного виявлення та апробації, цілеспрямованості й вдосконалення різноманітних методик у музикознавчих та музично-педагогічних ланках навчання, творчий розвиток студента постає як невід’ємна частина його майбутньої фахової компетентності. Творчість як і виконавство впливають на всесторонній розвиток музиканта-інструменталіста на будь-яких етапах навчання. Творчість стимулює студента до неординарного заняття музикуванням (наприклад: елементарною композицією, підбором за слухом тощо).

Аналіз останніх досліджень. У сучасній теорії та методиці низка науковців досліджують дану проблему із різних сторін: удосконалення педагогічно-методичних умінь майбутнього фахівця (Н. Вакарчук, Т. Дорошенко, О. Рубаха, В. Смиреньський, Н. Тимошенко); розвиток психологічних процесів студентів-музикантів (Н. Беляя, І. Гринчук, Н. Овчаренко, Н. Палеха); вдосконалення виконавського рівня музиканта-інструменталіста (Г. Алексєєва, С. Бенедікова, Р. Дзвінка, Н. Згурська, Л. Котова, А. Кречківський, М. Моїсєєва, Н. Овчаренко, Р. Осипець, В. Рогаль, Т. Скорик, Т. Цигульська, С. Цицак, З. Хоменко, Н. Чорна); художньо-естетичний розвиток суб’єктів навчання (І. Арановська, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Падалка, О. Рудницька, І. Сипченко, Т. Стратан, Л. Файзрахманова, Є. Юдіна, Л. Яковенко); здатність до музично-творчої діяльності (М. Антків, Л. Баренбойм, Л. Бочкарьов,

Л. Коваль, І. Одинокова, О. Олексюк, Г. Падалка, Е. Брилін, Г. Голик, Т. Родіна, А. Душний).

Ряд науковців (Г. Падалка [8; 9], А. Душний [5], Ши Цзюнь-Бо, Н. Цюлюпа, В. Андрущенко, О. Білоус [2]) розглядають поняття творчості як невід'ємну складову розвитку студента у процесі музично-інструментальної підготовки. Зокрема, А. Душний [5] пропонує цілісну методику творчої діяльності студента у класі музичного інструменту. На основі досліджень вищезгаданих науковців можемо стверджувати, що сьогоденний студент, а завтра фахівець музичного мистецтва – це педагог і музикант в одній особі. Тому його мистецький потенціал поєднує в собі як педагогічно-методичну, так і музично-творчу ланки становлення педагога-професіонала сучасності.

Таким чином, **мета** нашої статті полягає у творчому розвитку музиканта-інструменталіста у різноманітних методичних підходах та з аналізом напрацювань фахівців означеного напрямку.

Виклад основного матеріалу. Музична творчість передбачає створення якісно нового в будь-якій галузі музичного мистецтва, досягнення художнього результату, що відтворює в образно-неповторній формі суттєві риси дійсності. Під творчістю в музиці розуміють створення музики (композицію), передумовами якої виступає природний талант, художня майстерність, професійна освіта, життєвий досвід, соціальна зрілість, уява, натхнення [7; 10].

Творча активність майбутнього вчителя музичного мистецтва, й зокрема музиканта-інструменталіста в цілому, виявляється у винахідливості, оригінальності, не стереотипності, творчій уяві, асоціативному сприйнятті, інтуїції тощо. Доведено, що творча активність у процесі занять музикою виявляється в самостійній музично-пізнавальній діяльності. Змістовний аспект творчої діяльності поєднує в собі інтереси та потреби, спрямованість і схильність, рівень розвитку інтелектуальних, емоційних, вольових якостей і дії, що обумовлюють результативність різних видів діяльності студентів. Структура творчої активності поєднує в собі наступні компоненти: мотиваційний блок, пізнавально-операційний блок, блок творчих здібностей, емоційно-вольовий блок, оцінний блок [2, 113].

Слушно зауважує Л. Арчажникова «Специфіка музично-педагогічної діяльності в тому, що вона вирішує педагогічні завдання засобами музичного мистецтва ... Музично-педагогічна діяльність поєднує в собі педагогічну, хормейстерську, музикознавчу, музично-виконавську, дослідницьку роботу, засновану на вмінні самостійно узагальнювати і систематизувати отримані знання ... Особливістю ж музично-педагогічної

діяльності є наявність в числі її складових художньо-творчого начала» [1, 17–18].

У результаті наукових розвідок в контексті еволюції методики навчання гри на музичному інструменті, П. Косенко приходять до висновку «один із ефективних шляхів підвищення якості інструментальної підготовки майбутніх учителів музики полягає в розробці та застосуванні новітніх дидактичних методів на основі особистісного підходу. Це передбачає створення відповідних умов, за яких студент зможе максимально реалізувати свої виконавські можливості, розвинути емоційно-вольові та комунікативні якості, естетичну спрямованість, творчу самостійність, віднайти оптимальну траєкторію набуття фахової майстерності» [6, 7].

Провідний російський вчений М. Степанов вважає «одним із пріоритетних завдань навчального процесу у сфері музичного виконавського мистецтва є розвиток мислення студента до такого стану, коли він зможе приймати самостійне рішення в процесі здійснення ігрових дій із достатнім ступенем гарантії їх успіху і професійно-творчої зрілості» [11, 10].

Наукові пошуки А. Душного у галузі методики творчого розвитку студентів-інструменталістів привели до визначення трьох етапів творчого спрямування: I-й – «Виникнення задуму»; II-й – «Уявлення плану творчих дій»; III-й – «Втілення задуму в матеріалізовану форму». Водночас, дослідник пропонує *три стадії* активізації творчої діяльності у процесі музично-інструментальної підготовки:

1. «Творче наслідування». Методи і прийоми взаємодії викладача і студента в процесі роботи на цій стадії включають підбирання за слухом (проведення інструментального усного диктанту, засвоєння різних типів акомпанементу, засвоєння типових гармонічних послідовностей і наступне перенесення їх до власної діяльності, проспівування мелодичної лінії із одночасним її інструментальним супроводом, застосування музично-інструментального діалогу). Важливого значення на стадії творчого наслідування набуває оволодіння вміннями адаптування і перекладення музичних творів. Послідовність дій студентів при цьому передбачає: ґрунтовне осягнення музичного твору в процесі багаторазового прослуховування (засвоєння зразка шляхом запам'ятовування); здійснення аналізу музичного твору (раціональне усвідомлення художнього змісту твору і особливостей його формотворчості); виокремлення найяскравіших художніх деталей твору (тобто активізація емоційно-естетичного ставлення студентів до музики); мисленнєве уявлення різних варіантів викладу музичного твору (активізація музичної уяви); нотний запис вибраного варіанту викладу музичного твору, шліфівка

викладу (втілення творчого задуму в матеріальну форму); порівняння з композиторським оригіналом і внесення відповідних коректив (зіставлення результату творчості з уявленням про досконале, прекрасне з наступною художньою корекцією); цілісна остаточна оцінка і виконавське представлення кінцевого результату творчої діяльності (досягнення естетичного задоволення від результатів творчої діяльності). Найвищого рівня, свого роду кульмінаційного звучання, набуває діяльність творчого наслідування в процесі створення студентами музики в стилі певного композитора. Музично-стильове наслідування як різновид творчої діяльності має суто навчальний характер, спонукаючи студентів до поглибленого, на рівні діяльності, засвоєння музики різних стилів.

2. *«Зумовлена творчість»*. Зміст роботи визначається спонуканням студентів не до наслідування, а до створення власних музичних зразків, але в межах заданих ззовні параметрів, якими можуть виступити жанрові ознаки, музична програма, способи формотворення тощо. Різновиди зумовленої творчості включають: створення варіацій (варіативна зміна мелодії, завершення незакінчених варіацій, жанрове варіювання, створення варіацій на задану тему); створення педагогічно-інструктивних п'єс (етюди на різні види техніки, поліфонічні вправи, легкі п'єси дидактичного спрямування). Можливість використання результатів творчої роботи в майбутній художньо-виховній діяльності стає збудником творчої енергії студентів: створення програмної музики. Створення музики на певну тему чи програму є певним чином ззовні спрямованим процесом і водночас для творчості студентів лишається широкий простір.

3. *«Вільна творчість»*. Це вищий ступінь залучення студентів до композиторської діяльності. Основними її різновидами на цій стадії стають музична імпровізація на вільні теми, а також створення музики за вільним вибором. На відміну від попередніх на цій стадії мають будь-які обмеження творчого процесу відсутні [5].

Кожна із запропонованих стадій творчості містить комплекс методів і прийомів навчання у певних різновидах музичної діяльності, характеризує жанри, в яких переважно виявляється творча активність студентів, відображає певний рівень активності творчої діяльності, проте не є етапом в умовах індивідуального застосування. Відрізняючись рівнем творчих здібностей, кожен із студентів може виявити себе найкращим чином на певному рівні (стадії) творчої активності, минаючи попередній. Ієрархія стадій, як зазначає науковець зумовлюється ступенем активності творчої діяльності, а не послідовністю засвоєваних і виконуваних дій [5].

Для успішного протікання творчого процесу повинна бути максимальна зосередженість на продукті діяльності. Необхідною умовою для активізації творчої діяльності в процесі навчання виступає опора на навчальний досвід учня. Щоб творити, треба володіти досвідом в тій галузі, якій присвячено творчі дії. Грунт для творчості складають професійні знання та уміння.

Доречно у наукових пошуках В. Бурназової зроблено акцент на «діагностувально-пошукову роботу з розвитку виконавської самостійності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі інструментальної підготовки» [4, 7].

Доктор педагогічних наук, професор Г. Падалка серед провідних компонентів навчальної творчої діяльності в мистецтві визначає наступні: логічне мислення; емоційне переживання, інтуїтивне осягнення змісту художніх образів; уяву [9]. Науковець зазначає: «Логічне мислення в процесі навчальної творчої діяльності передбачає спонукання учнів до пошуку оптимальних способів вираження власного художнього задуму. Емоції не виникають самі по собі, вони йдуть пліч-о-пліч із інтелектуальним мисленням, центральним компонентом творчого процесу вважається інтуїція, як своєрідний вид психічної діяльності, що має певні особливості, і з якою дуже тісно пов'язана уява. Тому що, щоб створити що-небудь, спочатку необхідно собі уявити в ідеалі те, що буде втілено потім в матеріальному об'єкті» [9, 116–118].

В контексті нашої розвідки, активна увага зосереджена на дослідження Е. Бриліна в якому професор піднімає питання про необхідність формування у студентів «композиторських умінь» (здатність до аранжування оригінального твору для конкретного виконавського колективу, уміння створювати акомпанемент до пісенної і танцювальної мелодії, імпровізації на задану та власну тему) [3].

Ми пропонуємо у навчальні плани з основного музичного інструменту включати завдання, які спрямовані на формування навиків творчого музикування вчителів музичного мистецтва. Ці завдання можуть включати навик імпровізації, написання довільних ритмічних музичних зразків, підбір за слухом, акомпанування, транспонування шкільного репертуару, і як вищий ступінь – створення власних композицій, та опусів дидактичного репертуару тощо.

Досліджуючи сутність і можливість опосередкованого керівництва творчою діяльністю студентів, Г. Падалка зазначає: «До опосередкованих належать педагогічні дії, які не прямо, а побічно, оминаючи вимоги, розпорядження, накази та інші методи прямого втручання до сфери психічних процесів вихованців, ведуть до наміченої педагогом мети» [8, 63].

Залучення студентів до творчого процесу в контексті музично-інструментальної підготовки розкриває їх музичність, піднімає ефективно-пізнавальні можливості на рівень усвідомленості. Включаючись у процес музичної творчості, вони освоюють систему засобів музичної виразності не лише в теоретичному плані, а й в наочному. Оперування ними активізує всі процеси музичного мислення, піднімаючи їх на найвищий рівень – творчий. Осмислення засобів музичної виразності (як засобів спілкування) під час музично-творчої роботи наповнює цю діяльність духовним життєвим змістом. Досвід музичного творення розширює межі спеціальних умінь і навичок, а значить сприяє формуванню професійного потенціалу майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Висновки. Процес навчання гри на інструменті, як один із орієнтирів на творчий розвиток студентів-інструменталістів, має відбуватися переважно на засадах індивідуалізованого ставлення педагога до активізації творчих дій студентів, спонукання їх до самостійного пошуку в галузі музичної творчості, а також цілеспрямованого залучення студентів до елементарної композиторської творчості. Проте, такий підхід не передбачає абсолютного відмежування від залучення студентів до засвоєння вже відомих, відпрацьованих виконавською і композиторською практикою прийомів роботи над музичним матеріалом, від застосування певних обмежень, що можуть виступити стимуляторами творчих дій студентів.

Отже, різноманітні методично-практично-наочні підходи до творчого розвитку музиканта-інструменталіста сприяють різносторонньому виявленню особистості індивіда в контексті музичного мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арчажникова Л. Професія – учитель музики : книга для учителя / Л. Арчажникова – М. : Просвещение, 1984. – 111 с.
2. Білоус О. Творча активність майбутніх учителів як важливий показник їх професіоналізму / О. Білоус // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.Драгоманова : зб. наук. праць / [ред.кол. О.Г. Мороз, Н.В. Гузій, (відповідальні реактори) та ін.]. – Вип. 4 (14). – К. : НПУ, 2005. – С. 111–115.
3. Брилін Е. Формування навичок композиторської творчості у студентів музично-педагогічних факультетів : автореф. дис. канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика навчання музики та музичного вихованн / Е. Брилін. – К., 2002. – 19 с.
4. Бурназова В. Методичні засади розвитку виконавської самостійності студентів музично-педагогічних факультетів у процесі інструментальної підготовки : автореф. дис... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / В. Бурназова. – К., 2010. – 20 с.

5. Душний А. Методика активізації творчої діяльності майбутніх учителів музики у процесі музично-інструментальної підготовки : навчально-методичний [посібник для студентів вищих навчальних закладів] / А. Душний. – Дрогобич : Посвіт, 2008. – 120 с.
6. Косенко П. Методика особистісно орієнтованого навчання гри на музичному інструменті майбутнього вчителя музики : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання / П. Косенко. – К., 2009. – 20 с.
7. Костюк О. Сприймання музики і художня культура слухача / О. Костюк. – К. : Наукова думка, 1965. – 117 с.
8. Падалка Г. Музична педагогіка : курс лекцій з актуальних проблем викладання музичних дисциплін в системі педагогічної освіти / Г. Падалка. – Херсон : ХДПІ, 1995. – 104 с.
9. Падалка М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
10. Ранк О. Эстетика и психология художественного творчества / О. Ранк // Психология художественного творчества. – Минск : Харвест, 2003. – С. 5–21.
11. Степанов Н. Музыкальное исполнительство. Оптимизация исполнительских действий в музыкальном творчестве : монография / Н. Степанов. – М. : МПГУ, 2066. – 233 с.

*Руслан КУНДИС,
м. Дрогобич – Львів*

ЛЬВІВСЬКА БАЯННА ШКОЛА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ ШКОЛИ ГРИ НА НАРОДНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

У публікації обґрунтовано різновекторну діяльність Львівської баянної школи: педагогічну, виконавську, організаційну, науково-методичного та навчально-репертуарного забезпечення, компонування оригінальної музики, тощо. Доведено феномен школи як окремої регіональної інституції баянно-акордеонного мистецтва на різних етапах функціонування та пропаганди.

***Ключові слова:** Львівська баянна школа, виконавство, педагогіка, творчість, науковий потенціал, організаційна робота.*

***Kundys R. Lviv bayan school in the context of national academic school play traditional instruments.** The publication reasonably vectorial activity Lviv tse bayan school: teaching, performing, organizational, scientific methods and teaching repertory software layout of original music, and more. Proved phenomenon schools as separate regional institutions bayan-accordion art at various stages of operation and propaganda.*

***Key words:** Lviv bayan school, performance, education, creativity, research capabilities, organizational work.*